

Aan Provinciale Staten
Statencommissie Ruimte, Groen en Water

DATUM	7 mei 2013	REFERENTIE	H. Kuyvenhoven
ONS NUMMER	80E16180	DOORKIESNUMMER	030-2583528
NUMMER PS	2013RGW59	E-MAILADRES	herbert.kuyvenhoven@provincie-utrecht.nl
BIJLAGE	1		

Onderwerp Statenbrief: Terugmelding resultaten Ecologisch Onderzoek 2012

Voorgestelde behandeling: ter informatie

Geachte dames en heren,

Inleiding

Jaarlijks geeft de provincie Utrecht opdracht om circa 1/10 deel van het buitengebied te inventariseren op de aanwezigheid van flora en fauna. De verzamelde gegevens worden onder andere gebruikt bij planvorming in het kader van de ruimtelijke ordening en bij beleidsvorming en evaluatie van natuur-, milieu- en waterbeleid. Met de gegevens kunnen wij ook particuliere natuurbeheerders adviseren. Verder worden de gegevens ingezet bij vergunningverlening en handhaving en bij Flora- en faunawetprocedures. In deze statenbrief wordt een overzicht gegeven van het ecologisch onderzoek in 2012 en de meest opvallende waarnemingen. Tevens wordt aangegeven hoe de gegevens worden gebruikt bij diverse beleidsprocessen en rapportages (onder andere de evaluatie van natuurbeleid in het kader van Natuurbeleid 2.0) en wordt informatie gegeven over de evaluatie van de kwaliteit van de EHS via de implementatie van monitoring in het kader van de beleidsevaluatie Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL).

Aanleiding

In de PS vergadering van 4 juni 2012 bij de bespreking van het Statenvoorstel Verordening veehouderij, stikstof en Natura hebben uw Staten verzocht om geïnformeerd te worden over het ecologisch onderzoek en de resultaten.

Voorgeschiedenis

Bespreking van het van Statenvoorstel Verordening veehouderij, stikstof en Natura 2000 in PS vergadering van 4 juni 2012.

Essentie / samenvatting:

In 2012 heeft de provincie Utrecht opdracht gegeven om een gedeelte van de Lopikerwaard, de Vijfherenlanden en het gebied tussen Zeist en Amersfoort te inventariseren op de aanwezigheid van flora en fauna. In de bijlage worden de meest opvallende resultaten van deze inventarisatie benoemd. De provincie Utrecht inventariseert in het buitengebied onder andere agrarische gebieden, wegbermen, watergangen en terreinen van particuliere natuurbeheerders. De terreinbeherende organisaties Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Utrechts Landschap en Defensie voeren zelf natuurinventarisaties uit, zij gebruiken de gegevens ook bij hun beheer.

De ecologische gegevens die de provincie Utrecht verzamelt worden gebruikt bij diverse beleidsprocessen en rapportages. Enkele voorbeelden van de afgelopen jaren:

In 2008 en 2010 zijn de gegevens gebruikt bij het opstellen van de overzichten met betrekking tot biodiversiteit in de Staat van Utrecht.

In de periode 2011 - 2013 zijn de gegevens uit het ecologisch onderzoek gebruikt bij de afwegingen rond de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en de Provinciale Ruimtelijke Verordening.

In 2011 heeft de provincie het rapport "Resultaten en toepassingen Ecologisch onderzoek provincie Utrecht 2005-2009" opgesteld. Naast een overzicht van de onderzoeksresultaten en -doelen van de periode 2005-2009 geeft dit rapport inzicht in de provinciale rol en het gebruik van ecologische gegevens bij de uitvoering van het provinciale beleid in deze periode. Dit rapport is op 4 april 2011 ter kennisneming aangeboden aan uw Staten.

In 2012 heeft de provincie het rapport "Natuurontwikkeling door particulieren in de provincie Utrecht" gemaakt. Hierin zijn de aard, omvang en ecologische resultaten samengevat na twaalf jaar particuliere natuurontwikkeling. In een bijlage is van alle betreffende nieuwe natuurterreinen een uitgebreide ecologische beschrijving gegeven, inclusief lijsten van waargenomen planten- en diersoorten. Dit rapport is op 28 augustus 2012 ter kennisneming aangeboden aan uw Staten.

In 2012 en 2013 worden de gegevens uit de inventarisaties gebruikt bij de evaluatie van het natuurbeleid, uitgevoerd bij de onderbouwing van Natuurbeleid 2.0. De evaluatie zal te zijner tijd als onderdeel van Natuurbeleid 2.0 aan uw Staten worden aangeboden.

Toekomst

In 2010 en 2011 hebben de 12 provincies in samenwerking met rijk en terreinbeheerders een gezamenlijke methodiek opgesteld voor de monitoring en beoordeling van de kwaliteit van de EHS. Deze methodiek is gebaseerd op de indeling in natuurbeheertypen conform de Index van het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). Het systeem bestaat uit protocollen voor monitoring, kwaliteitsmaatlaten en een integrale beoordeling van de kwaliteit. Hiermee komt uniforme informatie beschikbaar voor sturing op de kwaliteit van de natuur in Nederland en voor rapportages over Natura2000 gebieden. Uitgangspunt is dat monitoringsactiviteiten van verschillende beheerders in een zes-jaarlijkse cyclus goed op elkaar worden afgestemd en dat de monitoring efficiënt wordt uitgevoerd onder provinciale regie.

Door een systeem van certificering wordt gegarandeerd dat terreinbeheerders in staat zijn volgens bepaalde kwaliteitseisen te werken. Vanaf 2012 vindt monitoring volgens het SNL monitoringssysteem plaats door de daartoe gecertificeerde beheerders.

De provincie Utrecht heeft de eigen inventarisatie van flora en fauna bij particuliere natuurbeheerders binnen de EHS aangepast aan de eisen volgens de monitoringsmethodiek SNL. Naar verwachting zal in 2014 een eerste analyse kunnen worden uitgevoerd. In 2016 zal de eerste formele beoordeling volgens de SNL methodiek voor de gehele provincie worden opgesteld.

Meetbaar / beoogd beleidseffect

Monitoring van flora en fauna ten behoeve van beleidsvorming en -evaluatie en sturing natuurbeheer.

Financiële consequenties

N.v.t.

Vervolprocedure/voortgang

Jaarlijkse terugmelding aan uw Staten met betrekking tot uitgevoerd ecologisch onderzoek en resultaten.

Concreet voorliggende vraag aan statencommissie / Provinciale Staten

Kennis te nemen van deze brief.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

De voorzitter,

De secretaris,

Meest opvallende waarnemingen van flora en fauna in Utrecht in 2012

Ieder jaar inventariseert de provincie circa 10% van haar grondgebied. De overheid is wettelijk verplicht op de hoogte te zijn van de (veranderingen in de) algemene natuurkwaliteit. Vrijwilligers en natuurbeheerders inventariseren natuurgebieden, de provincie het landelijk gebied en terreinen van particulieren. In 2012 heeft de provincie een gedeelte van de Lopikerwaard, Vijfherenlanden en het gebied tussen Zeist en Amersfoort geïnventariseerd.

In zowel de Lopikerwaard als in de Vijfherenlanden zijn opmerkelijk veel argusvlinders gezien: in de Lopikerwaard was het zelfs de algemeenste dagvlinder. Dit is bijzonder want de argusvlinder is de snelst achteruitgaande vlindersoort van Nederland: de populatie is de afgelopen 10 jaar met 90% gereduceerd. Ze heeft afwisseling tussen open grond en graspollen nodig, wat blijktbaar in het landelijk gebied van de Lopikerwaard nog aanwezig is. Ook leeft hier in vrijwel elke weilandsloot de beschermde en vrij zeldzame heikikker. Ook vliegen er veel vroege glazenmakers (een 8 cm grote libel): soms met 4 exemplaren per 50 meter! Dit betreft een uitbreiding en wordt onder andere veroorzaakt door de zich verbeterende waterkwaliteit. Visonderzoek bij Hagestein heeft erg veel waarnemingen van de zeeprink opgeleverd en het verbaast dan ook niet dat tijdens de inventarisatie een dode zeeprink in het Merwedekanaal is gevonden. De zeeprink is/was een sterk bedreigde soort, waarvoor maatregelen voor het behoud met name in de rivieren hebben plaatsgevonden, zoals de vispassage bij stuw Hagestein, zodat de migratie naar zee mogelijk is.

Langs de hele uiterwaarden komen greppelsprinkhanen voor, een soort die zich recentelijk uitbreidt in Nederland, vermoedelijk door verruiging van het landschap en het warmer worden van het klimaat. Op een aantal plaatsen zijn in de Lopikerwaard zijn (weer?) kamsalamanders gevonden, een belangrijk succes voor deze bedreigde (doel)soort van het Utrechts natuurbeleid. Ook zijn er weer nieuwe vondsten van moerassprinkhanen, zowel in de uiterwaarden als binnendijks, soms in dichtheden tot 100 exemplaren per 50 meter. Verder is het leuk dat de bolletjesraket veelvuldig is waargenomen, een plantensoort die doorgaans onbestendig aanwezig is maar hier een gevestigde indruk maakt. Op kribben in de uiterwaarden bij Willige Langerak is de zeldzame glanzige hoornbloem gevonden. Deze was uit onze omgeving nog niet bekend. Spectaculair was een jonge kwak (is een soort reiger) nabij de Lek. Als deze soort in Utrecht gebroed heeft, is dat goed nieuws voor deze soort, die vooral door overbejaging aan het begin van de vorige eeuw uit Utrecht verdwenen is. De onder andere door de provincie aangelegde kwelmoerassen in de uiterwaarden van Amerongen zijn een groot succes. Ook dit jaar hebben er weer veel kluten gebroed en daarnaast was er de hele zomer een zwarte ibis aanwezig.

Ook in de Vijfherenlanden zijn veel vroege glazenmakers en glassnijders gezien: een teken dat ook hier de waterkwaliteit aan het verbeteren is. In iedere grotere watergang zit daar wel de beschermde kleine modderkruiper en doorgaans ook de beschermde bittervoorn. In Polder Bolgerijen werd de zeldzame grote modderkruiper gevangen. De beschermde rugstreeppad komt voor ten zuidwesten van Vianen in nieuw gegraven watergangen op een bouwterrein. Interessant was de vondst van geelhartige in dit gebied. Dit is een plantensoort die wijst op een bijzondere bodem- en grondwaterkwaliteit, waardoor hij veelal in een soortenrijke omgeving leeft.

Er zijn in 2012 in de omgeving van Zeist opmerkelijk veel orchideeën (terug)gevonden. Bij Amelisweerd werd dit jaar een grote populatie grote keverorchissen gevonden en net ten zuiden van de A12 werden een dertigtal bijenorchissen gezien. De laatste is een zeldzame soort in Nederland, die in Utrecht alleen nabij Wijk bij Duurstede en Nieuwegein bekend was (en verder vooral uit Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg). Op de golfbaan bij Amelisweerd werd op twee plekken de zeldzame moeraswespenorchis aangetroffen: een exemplaar langs de oever van een watergang en circa 40 exemplaren bij een verlandende poel. Deze bedreigde soort is kenmerkend voor vochtige leemrijke plaatsen en groeide in Utrecht alleen in een reservaat nabij de Bijleveld. Bij deze poel werd ook de rietorchis gezien.

De zandverstuivingen bij Soest, de Korte en Lange duinen, zijn in het kader van het project Hart van de Heuvelrug uitgebreid. En terecht, want ondanks de hoge recreatiedruk bleken de terreinen erg soortenrijk. In de uitgestoven laagtes groeien hoge aantallen moeraswolfsklauw en ronde zonnedauw. Dit zijn twee plantensoorten die alleen nog in natuurreservaten kunnen overleven.

Het meest spectaculair was het heideterrein van Waterleidingbedrijf Vitens. Een gedeelte daarvan ligt lager dan de omgeving, in een voormalige zandafgraving. Daar groeien echt duizendguldenkruid, kruipbrem en stekelbrem. Een deel van het terrein is enkele jaren geleden omgevormd in het kader van het Utrechtse programma voor heideherstel. Het eerste resultaat is een plakkaat van de inmiddels zeer zeldzame grote wolfsklauw. In het nabij gelegen dennenbos bleek de soort ook aanwezig. Tot slot werd hier nog het hondsviooltje gevonden. Ook

faunistisch was het heideherstel een succes: er leven onder andere zandhagedissen, hazelwormen, schavertjes (een sprinkhaan) en veel dagvlinders waaronder heideblauwtjes, heivlinders en een kommavinder. Verder zijn in deze omgeving nieuwe vindplaatsen van de moerassprinkhaan en op diverse plekken schavertjes gezien. Dankzij deze waarnemingen behoort dit terrein tot de beste heidegebieden van Utrecht.

Ook ten westen van Soest zijn op twee locaties moerassprinkhanen en in enkele poelen kamsalamanders gevonden (beide doelsoort van het Utrechts natuurbeleid). Op landgoed Pijnenburg is een deel van de weilanden afgegraven, waardoor er een vrij groot, enkeldiep water is ontstaan. In dit nieuwe leefgebied zijn bijzondere libellen aangetroffen zoals de zwervende heidelibel en de tengere grasjuffer en zelfs een foeragerende lepelaar. Voor het behoud van natuur op de Heuvelrug is het gewenst dat er voldoende open water van een hoge kwaliteit aanwezig is, en op en nabij het landgoed Pijnenburg is dit aanwezig of wordt het hersteld.

In de voormalige zandgroeve Kwinteloijen bij Veenendaal en bij een ven op de Leusderheide werd een koraaljuffer (een libel) gezien. Dit is een soort die verdwenen was uit onze provincie. Hopelijk slaagt deze libel van voedselarm water er in zich verder op de Heuvelrug uit te breiden. In een andere voormalige zandgroeve op de Heuvelrug is een groepje van de dennenorchis ontdekt. Deze kleine orchidee was in Utrecht voor het laatst gezien tussen 1950 en 1970. Op de natuurakkers van het Leersumse Veld is het zeldzame akkeronkruid glad biggenkruid waargenomen. De provincie heeft de aanleg van reservaten voor akkeronkruiden in het verleden gestimuleerd en deze akker is er daar één van.

Waterviolier en moeraswederik, indicatoren van kwelwater, zijn in de omgeving van Linschoten sterk achteruitgegaan. Ook in de omgeving van Vianen is er een achteruitgang van schoonwaterindicatoren in poldersloten tussen 2003 en 2012. Brede waterpest (een Rode Lijstsoort) en kranswieren (diverse soorten) kwamen talrijk voor en zijn in 2012 nauwelijks waargenomen en holpijp is sterk achteruitgegaan. Idem de soorten van slootoevers (moerassoorten): echte koekoeksbloem kwam al niet talrijk voor, nu nog maar zeer spaarzaam; elzenzegge, gevleugeld hertshooi en rijstgras zijn van talrijk bijna verdwenen. En zelfs de tamelijk algemene en niet erg kritische zwanenbloem is hier achteruitgegaan.